

Hautausmaan hoitosuunnitelma 2025–2029

Sisällys

1. Yleistä	3
Hautaus-toimen tehtävä ja tavoitteet.....	3
Hautausmaakohtainen esittely.....	4
1. Itäinen (Huutijärven) hautausmaa	4
2. Läntinen hautausmaa	5
3. Kangasalan Vanha hautausmaa	5
4. Uurnahautausmaa, uurnalehto ja sirottelualue	6
5. Sahalahden hautausmaa	7
6. Kuhmalahden vanha hautausmaa.....	7
7. Kuhmalahden uusi hautausmaa.....	8
Kirkon ympäristödiplomi	9
Hautausmaat ja kulttuuriympäristön vaaliminen.....	10
Hautausmaan kunnossapidon vastuut.....	11
Kangasalan seurakunnan vastuu: hautausmaiden yleishoito	11
Sankarihaudat ja muut yleismuistomerkit/ muistelupaikat Klan srk:n alueella	12
Omaisten hoitovastuu: haudan hoito ja muistelupaikoille tuodut muistoesineet ja lyhdyt sekä siunauksessa haudalle laskettujen kukkien poisto.....	16
Haudan kasvillisuuden hoito	16
Haudan reunakivien rajaaman alueen hoito.....	17
Haudan muistomerkin hoito	17
Hoitosopimushautojen hoito	17
Hoitamattomat haudat	18
Hautaukseen liittyvät toimintatavat	19
Hautausmaan hoitosuunnitelman hyväksyntä ja käyttöönotto.....	20
2. Kunnossapitoluokitus ja laatuvaatimukset	20
Kunnossapitoluokitus.....	20
Puhtaanapitoluokitus	22
Kangasalan seurakunnan hautausmaiden kunnossapito- ja puhtaanapitoluokitus.....	22
Hautausmaiden kunnossapidon laadunarviointi.....	22
Hautausmaiden kunnossapidon ympäristövaikutukset.....	23
Ympäristön ystävän ohjeet vainajan muistamiseen	23
3. Kunnossapito	24
Hautausmaan kunnossapidon tavoite.....	24
Hautausmaan kunnossapidon laatu-poikkeamat.....	24
Myrskyt ja muut luonnonilmiöt.....	25
Hautausmaan yleinen kunnossapito	26

4.Kunnossapidon kehittäminen	26
Hautausmaan kunnossapidon resurssit.....	26
Henkilöstö.....	26
Koneet, laitteet ja käsityökalut.....	27
Toimitilat.....	28
Huoltoalueet.....	28
Hautausmaan kunnossapidon suunnittelu	29
Käsitteet	30

1. Yleistä

Hautaustoimen tehtävä ja tavoitteet

Hautaustoimella tarkoitetaan hautausmaan hallinto-, suunnittelu-, rakentamis- ja kunnossapito- sekä hautauksiin liittyviä tehtäviä.

Hautaustoimen perustehtäviä ovat hautaaminen, hautarekisterin ylläpito, hautausmaiden kunnossapito sekä suntuotyöt hautausmaalla (mm. haudalle saatot ja uurnanlaskut). Hautaustoimi huolehtii hautapaikkojen riittävydestä hautausmailla.

Hautausmaan kulttuuriperinnön vaaliminen on myös yksi hautaustoimen tärkeistä tehtävistä.

Tehtäväalueeseen kuuluvat hautojen sopimushoito ja vainajasäilytys.

Hautausmaiden hyvän kunnon ylläpitämiseksi niitä pidetään kunnossa jatkuvasti ja suunnitelmallisesti. Tavoitteena on luoda puitteet asianmukaiselle ja vainajan muistoa kunnioittavalle hautaan hautaamiselle ja muistamiselle. Hautaustoimi palvelee omaisia ja hautausmaalla kävijöitä kaikissa hautaustoimeen liittyvissä asioissa. Hautaustoimi edustaa näkyvää osaa seurakunnan toiminnasta ja tulee siten lähelle ihmistä.

Hautausmaat ovat seurakunnan ”käyntikortteja”, joissa vierailevat myös sellaiset ihmiset, jotka eivät välttämättä osallistu seurakunnan järjestämään toimintaan tai ovat vaikkapa toisen uskontokunnan jäseniä. Heille hautausmaat ja sen henkilöstö edustavat seurakuntaamme.

Hautaustoimen tavoitteet:

- laadukas, asiantunteva, luotettava ja yhdenvertainen palvelu kaikille
- toimivan ja turvallisen työympäristön varmistaminen
- vainajan kohtelu hienotunteisesti
- olemassa olevien hautausmaiden, kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden alueiden ja hautojen kunnossapito hautausmaiden hoitosuunnitelman mukaisesti
- sankarihauta-alueiden ja muiden yleisten hautamuistomerkkien kunnossapito hautausmaiden hoitosuunnitelman mukaisesti
- hautausmaiden toiminta kestävän kehityksen mukaisesti

Tavoitteiden saavuttamista arvioidaan vuosittain toimintasuunnitelmassa määritettyjen erillistavoitteiden seurannalla ja arvioinnilla, palautteilla (määrä ja sisältö) sekä itsearvioinnilla.

Ohjaava lainsäädäntö ja lupakäytännöt

Opetus- ja kulttuuriministeriö valmistelee hautaustoimea koskevan lainsäädännön. Itä-Suomen aluehallintovirasto (AVI) hoitaa hautaustoimilaisissa tarkoitetut lupa-, valvonta- ja kiinteistörekisteritehtävät koko maan alueella.

Kangasalan seurakunnan hautaustoimen ohjesääntö sisältää tarkemmat toimeenpanoa ja menettelyä koskevat määräykset haudoista, hautakirjanpidosta, haudan hoidolle asetetuista vaatimuksista ja hautamuistomerkkien hyväksymisestä sekä hautausmaalla noudatettavasta järjestyksestä.

Hautausmaan käytössä noudatetaan hautausmaakaavaa ja hautausmaan käyttösuunnitelmaa.

Hautausmaiden kunnossapito perustuu seuraaviin lakeihin, asetuksiin, sääntöihin ja ohjeisiin:

- o hautaustoimilaki (457/2003)
- o kirkkolaki (652/2023), 3 luku 21–37 §:t

- o kirkkojärjestys (657/2023), 3 luku 55–61 §:t
- o muinaismuistolaki (295/1963)
- o terveydensuojeluasetus (1280/1994), 7. luku, 39–42 §
- o järjestyslaki (612/2003)
- o jätelaki (646/2011)
- o ympäristönsuojelulaki (527/2014)
- o maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999)
- o vesilaki (587/2011)
- o hautaustoimen ohjesääntö
- o hautausmaakaava ja hautausmaan käyttösuunnitelma
- o seurakunnan strategia
- o kirkon ympäristödiplomi
- o kunnan yleis- ja asemakaavat sekä ympäristö-, rakennus-, toimenpide- ja maisematyöluvat

Hautausmaakohtainen esittely

Kaikista hautausmaista on käyttösuunnitelma ja kaavakartta.

Hautausmaista on käytössä myös sähköinen hautakartta, josta ilmenevät myös osastojen sisäiset hautapaikat eli hautausmaakaava.

1.Itäinen (Huutijärven) hautausmaa

Huutijärven hautausmaa perustettiin vuonna 1930 ja ensimmäinen haudaus suoritettiin vuonna 1932 (Järvinen, osastolle 2). Hautausmaan pinta-ala huoltoalueineen on noin 5 hehtaaria.

Hautausmaa koostuu 23 hautaosastosta.

Hautausmaalla on kappeli, joka vihittiin käyttöön v. 1940. Kappelia laajennettiin vuonna 1983 ja peruskorjattiin ja laajennettiin 2015. Kappelin yhteydessä sijaitsee myös vainajasäilytystila, joka

uudistettiin kokonaan 2015.

Luoteiskulmauksessa sijaitsee talousrakennus, jossa on konehallit sekä sosiaalililat työntekijöille.

2. Läntinen hautausmaa

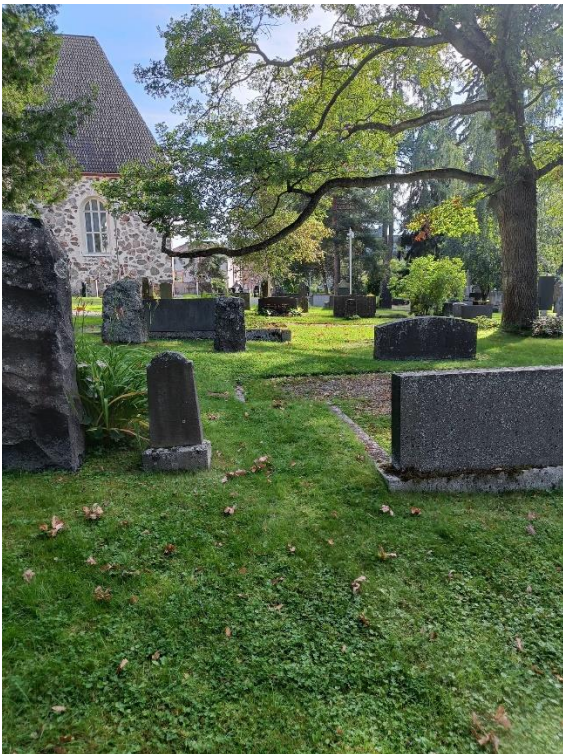

Läntinen osasto 2, kuva Riikka Lindell

Läntinen hautausmaa sijaitsee Kangasalan keskustassa Kuohunlahden rannan tuntumassa. Pinta-alaltaan hehtaarin kokoinen, 4 osastoa käsittävä hautausmaa on perustettu vuonna 1907.

Sisällissodan uhrien muistomerkit sijaitsevat Läntisellä hautausmaalla.

3. Kangasalan Vanha hautausmaa

*Etualalla osasto 13 Kangasalan Vanha hautausmaa
kuva Riikka Lindell*

Vanha hautausmaa sijaitsee Kangasalan kirkon yhteydessä sen eteläpuolella muistuttaen muodoltaan neliötä siten, että sen kaareva pohjoissivu on kiinni Kangasalantiessä. Nykyiseltä pinta-alaltaan hautausmaa on 1,2 ha ja se on jaettu 15 hautaosastoon.

Hautausmaalle on haudattu useita historiallisesti merkittäviä henkilöitä.

Kangasalan Vanhalla hautausmaalla sijaitsee sankarihauta.

4. Urnahautausmaa, urnalehto ja sirottelualue

Urnalehdon muistomerkit, suunnittelija Mauno Juvonen

Urnahautausmaa koostuu kolmesta osasta: viidestä hautaosastosta yksittäisiä urnahautoja, sirottelualueesta kummalla lähellä Ainontien sisäänkäyntiä ja urnalehdosta, jonka tunnusveistoksen on suunnitellut kuvanveistäjä Mauno Juvonen.

Urnahautausmaan hautoja

Urnahautausmaa on perustettu vuonna 1996 ja sen pinta-ala on 0,8 hehtaaria.

Urnahautausmaan pääkäytävää reunustavat rivit on varattu sotiemme veteraanien haudoille.

5. Sahalahden hautausmaa

Osasto 1

Sahalahden hautausmaa koostuu kolmesta eri-ikäisestä hautausalueesta ja pinta-alaa alueella on yhteensä n.2 hehtaaria. Ensimmäiset hautaukset tehtiin todennäköisesti jo 1580-luvulla. Uusin hautausmaan osa rakennettiin 1990-luvulla.

Erityispiirteenä mainittakoon Segerstedtin suvun holvihauta, joka sijaitsee hautausmaan ja Vanhan Pakkalantien kulmauksessa.

Sahalahden ensimmäinen kirkko rakennettiin vuonna 1559. Nykyinen kirkko valmistui vuonna 1829 ja viimeisin julkisivuremontti on tehty 2024.

näkymä osasto 4 marraskuu 2024, kuva Riikka Lindell

Hautausmaalla sijaitsee sankarihauta-alue sekä vuonna 1918 vakaumuksensa puolesta surmansa saaneiden haudat.

6. Kuhmalahden vanha hautausmaa

Kuhmalahden vanha hautausmaa sijaitsee kirkon ja kellotapulin välittömässä läheisyydessä. Pinta-alaltaan hautausmaa on noin 0,3 hehtaaria.

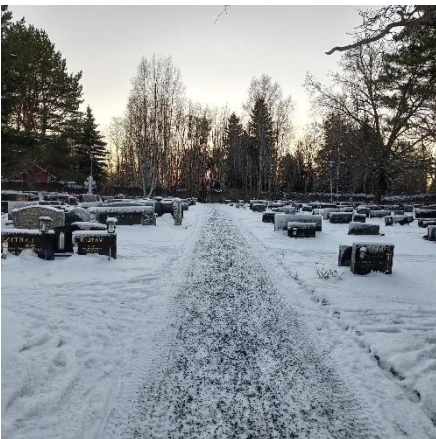

Ensimmäiset hautaukset on tehty 1600-luvun loppupuolella kirkon lattian alle ja muistomerkkejä löytyy 1850-luvulta lähtien. Hautausmaalla on sankarihautausmaa, jonka muistomerkki on lajissaan toinen Suomessa paljastettu.

Myös valkoisten hauta sijaitsee vanhalla hautausmaalla.

Kuhmalahden ensimmäinen kirkko oli rakennettu vuonna 1664 ja tästä on hautausmaalla muistomerkki. Nykyinen kirkko on rakennettu vuonna 1846. Kellotapuli valmistui vuosina 1780–1782.

7. Kuhmalahden uusi hautausmaa

Kuhmalahden uusi hautausmaa on vihitty käyttöön vuonna 1913. Pinta-alaltaan se on 0,4 hehtaaria.

Hautausmaalla sijaitsee vuonna 1918 menehtyneiden punaisten hauta.

Kirkon ympäristödiplomi

Lehtoneidonvaippa (rauhoitettu kämmekkälaji) kasvaa luonnonvaraisena Sahalahden hautausmaalla

Kangasalan seurakunta sai ympäristödiplomin 21.12.2022.

Ympäristöjärjestelmän keskeisin tavoite on ohjata seurakuntalaisia ympäristövastuulliseen ajatteluun ja toimintaan. Ympäristödiplomi haastaa niin seurakuntalaiset ja muut hautausmailla vierailijat, työntekijät kuin luottamushenkilötkin ohjaten ajattelemaan ympäristöasioita osana jokaista tehtäväaluetta. Ympäristödiplomi asettaa tavoitteita ympäristöhaittojen vähentämiseksi, organisoii tehtäviä sekä niiden seurantaan tavoitteiden saavuttamiseksi.

Hautausmailta kertyvää jätemäärää seurataan ja sen vähentämiseen pyritään mm. hautausmailla kävijöitä opastamalla.

Ympäristödiplomin mukaisia kunnossapidon toimintaperiaatteita ovat muun muassa:

- Kehitetään ja kunnossapidetään hautausmaata osana laajempaa viherverkostoa.
- Käytetään kunnossapitoluokitusta monipuolisesti niin, että hautausmaalle syntyy myös luonnon monimuotoisuutta edistäviä vähemmän tehokkaasti hoidettavia alueita.
- Tunnistetaan, poistetaan ja hävitetään haitalliset vieraslajit asianmukaisesti.
- Varmistetaan monivuotisten kasvien soveltuvuus paikkakunnan kasvillisuusvyöhykkeelle.
- Hankitaan kotimaassa ja mieluiten lähellä tuotettuja kasveja ja muita kunnossapidon materiaaleja.
- Käytetään ympäristöä vähiten haittaavia tuotteita.
- Vältetään kemikaalien käyttöä.
- Torjutaan liukkaita sepelillä.
- Hävitetään rikkakasvit mekaanisesti.
- Käytetään hitaasti liukenevia lannoitteita.
- Tehdään pölynsidontaa harkiten.
- Suositaan akkukäyttöisiä pienkoneita.
- Käytetään pienkoneissa pienkonebenssiiniä.
- Laaditaan puustolle hoitosuunnitelma.
- Lajitellaan hautausmailla syntyneet jätteet huolellisesti ja opastetaan hautausmaan käyttäjiä lajitteluun.

Hautausmaat ja kulttuuriympäristön vaaliminen

Kirkollisten rakennusten suojelusta on säännöksiä evankelis- luterilaista kirkkoa koskevassa kirkkolaisissa (652/2023). Suojelulainsäädännön tarkoitus on varmistaa, että kirkollisia rakennuksia hoidetaan ja korjataan asianmukaisella tavalla.

Kirkkolain mukaan kaikki ennen vuotta 1917 rakennetut evankelis- luterilaiset kirkolliset rakennukset kiinteine sisustuksineen ja taideteoksineen ovat suojeltuja. Kirkkolain suojelusäännöksiä sovelletaan myös kirkkopihan, sen ja hautausmaan aitaan ja porttiin sekä sankarihautausmaahan. Myös vuotta 1917 nuorempi kirkollinen rakennus voidaan suojella. Suojelusta kirkkolailla päättää Kirkkohallitus.

Kirkkorakennuksille, kirkkopihaille ja hautausmaille on usein annettu suojelumerkintöjä ja -määräyksiä maankäyttö- ja rakennuslain mukaisissa kaavoissa. Suuri osa kirkkojen ympäristöistä on valtakunnallisesti arvokkaita eli valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä (RKY). Ne on julkaistu osoitteessa www.rky.fi.

Kirkoissa ja niiden ympäristöissä voi olla muinaismuistolain (295/1963) rauhoittamia kohteita. Muinaismuistolaki rauhoittaa esihistoriallisten kohteiden lisäksi historiallisen ajan hautausten ja kirkollisen toiminnan jäännöksiä. Rauhoituksen piiriin luetaan myös kirkkomaahan liittyvien rakennusten ja rakenteiden kuten vanhojen kivaitojen, porttihuoneiden, tapulien, luuhuoneiden ja hautakappeliin jäännöksiä. Muinaismuistokohteet otetaan huomioon muun muassa kaivutöiden (sähköjohdot yms.) yhteydessä. Museovirastoon otetaan yhteyttä aina kun kaivu- ja rakennustöitä tehdään muinaismuistojen välittömässä läheisyydessä.

Mikäli kirkkopihaa muutetaan olennaisesti, laki velvoittaa seurakuntaa pyytämään Museoviraston lausunnon. Samoin toimitaan, jos kyse on kirkkopihan tai hautausmaan aidan tai portin tai sankarihautausmaan olennaisesta muuttamisesta. Tässä yhteydessä 'olennaisella muuttamisella' voidaan tarkoittaa esimerkiksi alueen ilmeen muuttamista alkuperäisestä sommitelmasta poiketen. Muun muassa reunakivien poisto kirkkopihassa sijaitsevalta historiallisesti arvokkaalta hautausmaalta voi olla olennainen muutos. Sen sijaan kasvillisuusalueen muutos, kuten puun kaataminen, ei ole olennainen muutos, jos poistettu kasvillisuus uusitaan.

Seurakunnan hoitamilla hautausmailla sijaitsevia yksittäisiä hautamuistomerkkejä eivät koske lakien suojelusäännökset. Haudalle sijoitettua muistomerkkiä ei saa poistaa ilman seurakunnan eli hautausmaan ylläpitäjän suostumusta.

Haudan hoidosta vastaa hautaoikeuden haltija – seurakunnan tehtävänä on huolehtia hautausmaiden yleisten alueiden, kuten käytävien, puiden, pensaiden ja yhteismuistomerkkien hoidosta. Haltijattomat, hoitamattomat hautamuistomerkit voivat joutua poistettaviksi, ellei seurakunta toisin päättä.

Seurakunnalle palautuu hautoja luovutusten, hallinta-ajan päättymisen ja hoitamattomuuskuulutuksen myötä. Kun hautausmaalla tehdään valintoja säilytettävien ja poistettavien muistomerkkien välillä, säilyttämisen puolesta voidaan käyttää seuraavia kriteereitä: muistomerkki on peräisin 1800-luvulta, muistomerkki on muodoltaan harvinainen tai erityisen kiinnostavasti koristeltu, muistomerkissä on mielenkiintoinen muistokirjoitus, muistomerkki on pystytetty paikkakunnan tai Suomen historian kannalta merkittävälle henkilölle tai tapahtumalle, tai muistomerkki tai sen osa on taideteos.

Kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden hautojen arvioinnissa ja inventoinnissa voidaan tarvittaessa käyttää asiantuntija-apua.

Kangasalan vanhalla hautausmaalla muistomerkit jäävät paikoilleen, vaikka haudan hallinta

luovutettaisiin tai menetettäisiin seurakunnalle.

Muistomerkkeihin tehtävät muutokset ja uudet muistomerkit hyväksyy kirkkoneuvosto.

Kangasalan vanhalla hautausmaalla Kangasalan seurakunnan hallinnassa olevien hautojen muistomerkkejä huolletaan tekstipinta puhdistaan, jolloin tekstin luettavuus paranee. Vainajatietoja ei kullata eikä maalata.

Huolehditaan myös muistomerkin suoristamisesta siten, että se ei aiheuta vaaraa hautausmaalla kulkijoille.

Hautaan haudattujen omaisilla on omalla kustannuksellaan niin halutessaan oikeus antaa muistomerkki entisöitäväksi (Kn 9/2024 142§)

Kangasalan seurakunnalla on hallinnassaan myös julkisia muistomerkkejä. Niitä huolletaan tarpeen mukaan.

Kirkkoympäristön ja hautausmaan puusto on ikääntynyttä ja uusiminen edellyttää pitkäjänteistä suunnittelua, kuntoseurantaa ja puuston varovaista uudistamista. Asemakaava-alueella puiden kaatamiseen tarvitaan maankäyttö- ja rakennuslain mukainen, kunnan myöntämä maisematyöluupa.

Kangasalan kaupungin kanssa on aikanaan sovittu, että hautausmaa-alueille kaatolupaa ei tarvitse hakea, kunhan hautausmailla huolehditaan riittävästi uusien puuvartisten kasvien taimien istutuksesta.

Kaikista hautausmaista on tehty inventoinnit, jotka ovat luettavissa seurakunnan verkkosivuilla.

Hautausmaan kunnossapidon vastuut

Kangasalan seurakunnan vastuu: hautausmaiden yleishoito

Hautaustoimilain (457/2003) 5. luvun 13. pykälän mukaan hautausmaan ylläpitäjän tulee hoitaa hautausmaata sen arvoa vastaavalla ja vainajien muistoa kunnioittavalla tavalla. Hautausmaiden yleinen kunnossapito on seurakunnan hautaustoimen vastuulla.

Hautaustoimen vastuulla olevia hautausmaiden kunnossapitotoita ovat:

- hautausmaan kulkuväylien ja pysäköintialueiden kunnossapito
- hautausmaiden yleisten alueiden kasvillisuuden kunnossapito
- hautausmaiden nurmikonleikkuu pois lukien viimeistely muistomerkkien ympäriltä sekä kukkien istutusalue muistomerkin edessä
- hautausmaarakenteiden ja -kalusteiden kunnossapito (mm. portit, aidat, penkit, valaisimet, pyörätelineet, opasteet, hulevesijärjestelmät, kasteluvesijärjestelmä ja kameravalvonta)
- yleinen puhtaanapito ja jätehuolto
- yhteisten muistelupaikkojen kunnossapito hautausmaan käyttösuunnitelman mukaan
- sankarihauta-alueiden ja muiden merkittävien hauta-alueiden kunnossapito (pl. Tapulinmäen juurella oleva Pro Patria- muistomerkki, josta huolehtii Klan kaupunki).
  - seurakunnalle palautuneiden ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden hautojen hoito kirkkoneuvoston päätöksen mukaan.

Sankarihaudat ja muut yleismuistomerkit/ muistelupaikat Klan srk:n alueella

Sankarihaudoille Kangasalan seurakunnan alueella on pääsääntöisesti istutettu samanlaiset kukat, kuitenkin kaudella 2024 kokeiltiin Kangasalan sankarihautausmaalla istutuksissa myös perennoja ympäristödiplomin hengessä. Tutkitaan mahdollisuutta korvata ainakin osassa yleismuistomerkkien istutuksissa kesäkukat perennoilla.

Kangasalan sankarihaudan istutusten tapaan yhtenäiset kukat istutetaan myös Karjalaan jääneiden muistomerkillä ja Jalmari Finnen lahjoittamalle muistomerkillä ”Niille, jotka ovat unohdetut”.

Kangasalan sankarihauta-alueen hoito

Sankarialuetta ympäröi n. metrin korkuisena pidettävä leikattava kartiomarjakuusialta ”Hicksi”. Ruoho pidetään lyhyenä ja kivituhkalla päällystetyt käytävät kantataan säännöllisesti. Kukat hoidetaan ja kastellaan hyvin. Koko sankarihauta-alueella seurakunnan puolesta istutetaan samanlaiset kukat –omaiset tuovat sekaan muutamia omia kukkia.

Joulun ajaksi adventista Nuutin päivään sankarihaudan eteen tuodaan joulukuusi, joka valaistaan sähkölampuin.

Sankarihauta-alueen vasemmassa kulmauksessa on kasvamassa mustakuusi, jotta erillisen joulukuusen tuonnista voidaan luopua ja valaista paikalla kasvava kuusi.

Itsenäisyyspäivänä Lionsit ovat sytyttäneet jokaisen ristin eteen seurakunnan hankkimat kynttilät, samoin Jouluaattona partiolaiset.

Itsenäisyyspäivänä ja jouluna palavat kaasukäyttöiset valaisimet patsaan molemmin puolin koko kunniavartion ajan.

Itsenäisyyspäivän vartio 2021, kuva Heikki Lahtinen

Toistuvia tapahtumia sankarihaudalla:

- 13.3. talvisodan päätyksen muistopäivä
- maaliskuussa Kangasalan Reserviläiset ry:n vuosijuhla
- 27.4 kansallinen veteraanipäivä
- toukokuussa kaatuneiden muistopäivä
- ylioppilaiden valmistuspäivä touko-kesäkuun vaihteessa: uudet ylioppilaat vievät saamiaan ruusuja maljakkoon patsaan edustalle
- pyhäinpäivä
- itsenäisyyspäivän kunniavartio
- jouluaaton kunniavartio 18–24

Muistomerkkejä huolletaan tarpeen mukaan, pesu suoritetaan muutaman vuoden välein.

Yksityiskohtaisemmin esim. alueiden historiasta on kerrottu dokumentissa ”Sankarihaudat ja muut sotiin liittyvät dokumentit Kangasalan seurakunnan alueella”.

Sahalahden sankarihaudan hoito

Kukkahoito muutoin kuten edellä Kangasalan sankarihaudan hoidossa, mutta paikalla kasvaa pihta, joka valaistaan adventista alkaen Tuomaan päivään.

Toistuvia tapahtumia sankarihaudalla:

- sodan loppumisen muistopäivä
- kaatuneiden muistopäivä
- itsenäisyyspäivänä vartio
- jouluaattona vartio

Jokaisen sankarivainajan muistomerkin läheisyydessä on valaisin, joka kytketään päälle itsenäisyyspäiväksi ja ne palavat Tuomaan päivään saakka.

Itsenäisyyspäivä 2021, kuva Riikka Lindell

Kuhmalahden sankarihaudan hoito

Itsenäisyyspäivä 2022, kuva Sanna Vuorinen

Hoidetaan kesäkaudella kuten Kangasalan sankarihautoja. Jokaisen sankarivainajan muistomerkin taakse laitetaan valaisin pyhäinpäiväksi ja ne palavat Tuomaan päivään saakka. Itsenäisyyspäivänä Lionsien seppeleenlasku ja sen ajan vartio paikalla, samoin kaatuneiden muistopäivänä.

Vuoden 1918 valkoisten haudat

Sijainnit Kangasalan Läntisellä hautausmaalla (Auer), Sahalahdella (Lehto) ja Kuhmalahdella 8-01-01-002 (Nurminen- Siuro- Kari- Viljamaa).

Hoidetaan kuten hoitohaudat, seurakunnan kustannuksella.

Vuoden 1918 punaisten muistomerkit

Sijainnit Kangasalan Läntisellä hautausmaalla, Sahalahdella ja Kuhmalahden uudella hautausmaalla 8-05-00-036

Hoidetaan kuten hoitohaudat, seurakunnan kustannuksella.

Uurnalehdon muistelupaikka

Sijainti uurnahautausmaan yhteydessä.

Muistelualueen siisteys on kesäkaudella nimetyn kausityöntekijän vastuulla. Erityisammattihenkilöt huolehtivat paikan siistimisestä juhlapyhien jälkeen.

Muualle haudattujen muistomerkit

Sijainnit Kangasalan Vanhalla hautausmaalla, Läntisellä hautausmaalla, Itäisellä (Huutijärven hautausmaalla, Sahalahden hautausmaalla ja Kuhmalahden kellotapulin tuntumassa.

Osassa on erikseen suunnitellut istutusalueet, ruokkuistutukset tai pensaats, osassa ei istutuksia.

Omaisten hoitovastuu: haudan hoito ja muistelupaikoille tuodut muistoesineet ja lyhyt sekä siunauksessa haudalle laskettujen kukkien poisto

Kirkkolain (652/2023) 3 luvun 33 §:n mukaan haudat on pidettävä hautausmaan arvoa vastaavasti hoidettuina ja haudan hoidosta vastaa hautaoikeuden haltija. Mikäli haudanhaltijaa ei ole hyväksyttävästi nimetty (KL 3 luku 31 §), haudasta vastaavat sen muut hautaoikeutetut/ yhteyshenkilöt.

Omaisten vastuulla on yksittäisen haudan hoito hautamuistomerkeineen sekä kasveille varattuine istutusalueineen (kukka-alue). Reunakivellisellä haudalla omainen huolehtii koko reunakivien rajaaman alueen. Omaiset kustantavat kokonaisuudessaan yksittäisen haudan hoidon sekä hautamuistomerkkiin liittyvät hankinta- ja hoitokustannukset.

Omaisten hoitovelvoitteita ovat:

- haudalle hankitun hautamuistomerkin hoito ja turvallisuus
- haudan kasveille varatun istutusalueen (kukka-alue) hoito kevät- ja syysiivouksineen
- lyhtyjen poistaminen haudalta kesäkauden ajaksi 1.6. mennessä
- nurmenhoidon viimeistely hautamuistomerkin ja kasveille varatun istutusalueen ympäriltä
- haudalle tuoduista muistoesineistä huolehtiminen
- roskien ja muun jätteen poistaminen haudalta ja asianmukainen lajittelu jäteastioissa olevan ohjeistuksen mukaisesti (muun muassa palaneet hautakynttilät) sekä muistomerkin takaa kaikki irtonaiset esineet
- reunakivien rajaaman alueen hoito
- muistolehtoon, sirottelualueille ja muualla haudattujen vainajien yhteismuistelupaikalle tuotujen yksittäisten kukkien, koriste-esineiden ja lyhtyjen hoito (hautustoimi vastaa muistelupaikkojen yleisilmeestä)
- seurakunnan antaman ohjeistuksen noudattaminen

Kynttilöiden polttaminen maastopalovaroituksen aikaan on ehdottomasti kielletty.

Haudan kasvillisuuden hoito

Kausikasvien (ryhmäkasvien) eli kesäkukkien istuttaminen ei ole pakollista kasveille varattuun istutusalueeseen, joka yleensä sijaitsee muistomerkin edessä. Ne voidaan korvata esimerkiksi monivuotisilla perennoilla (korkeus enintään 120 cm), esim. maanpeiteperennoilla. Haudalla voi olla myös leikattava nurmikko.

Haudoilta ei istuteta pensaita tai puita eikä haitallisia vieraslajeja.

Kun kasvillisuutta on istutettu haudalle, istutukset hoidetaan niin, etteivät rikkakasvit kasva hautausmaan yleisilmettä häiritsevästi ja etteivät kasvi-istutukset leviä istutusalueen (50 cm*40 cm) ulkopuolelle eikä naapurihautojen puolelle tai täysikasvuisinakaan ole haitaksi hautaamiselle tai hautausmaan hoidolle.

Haudalla ei kukkien istutusalueella käytetä katetta, sillä se houkuttaa kotiloita.

Kausikasvien hoidossa huomioidaan myös, etteivät ne levitä kasvitauteja ympäröiviin kasvustoihin. Omaiset esimerkiksi poistavat härmäiset kasvit tai vaihtavat ne terveisiin kasveihin.

Haudan reunakivien rajaaman alueen hoito

Rajatun alueen kiviainespinoite pidetään rikkakasvittomana ja mahdollisen pinnoitteen lisäyksen (esim. hautauksen jälkeen) huolehtivat ja kustantavat omaiset. Palvelua voi tiedustella hautakiviliikkeiltä.

Reunakivien rajaama alue voidaan myös kasvittaa esimerkiksi maanpeiteperennalla, sammalella tai nurmikolla.

Haudan muistomerkin hoito

Haudan muistomerkki (yleensä hautakivi) on asennettu suoraan ja turvallisesti paikoilleen. Omaiset tarkistavat muistomerkin asennon turvallisuuden vähintään kerran vuodessa. Hautamuistomerkki oikaistaan ennen kuin se on vaarassa kallistua ja kaatua ja ennen kuin se aiheuttaa haittaa tai tapaturman vaaraa hautausmaalla vieraileville ja hautausmaiden työntekijöille.

Esimerkiksi arkun tai uurnan maatumisen myötä hautamuistomerkki voi kallistua. Routiva maa sekä puun juuret saattavat joko nostaa tai laskea hautamuistomerkkiä. Muistomerkki oikaistaan seurakunnan kustannuksella, jos se on kallistunut läheisen arkkuhautauksen vuoksi.

Hautamuistomerkkien hoidossa noudatetaan Museoviraston 'Hautamuistomerkkien hoito' - julkaisun ohjeita. Hautamuistomerkkiin rajoittuva nurmikko tulee pitää siistinä ja samalla korkeudella kuin haudalla oleva muu nurmikkokasvusto.

Seurakunnalla ei ole tarjottavana hautamuistomerkkien hoitopalveluita, vaan esim. hautamuistomerkin suoristusta tulee tiedustella hautakiviliikkeiltä.

Hoitosopimushautojen hoito

Siitä, että hautaa hoidetaan hautausmaan arvon mukaisesti vastaa haudanhaltija. Haudanhoito ei kuulu seurakunnan perustehtäviin. Kirkkolain 3 luvun 33 §:n 2 momentin mukaan seurakunta voi kuitenkin sopia hautaoikeuden haltijan kanssa, että seurakunta hoitaa hautaa määrääjän maksua vastaan. Sopimushautojen hoidolle on oma kustannuspaikka hautaustoimen käyttötalouden puolella.

Sopimushaudan hoitoon sisältyy haudanhoidon sopimusehdoissa määritellyt asiat.

Sopimushoitoon ei sisälly hautamuistomerkin tai reunakivien hoito tai suoristaminen eikä hautausmaan yleisalueiden hoitoon reunakivellisen haudan pinnoitteen hoito, mikäli se on joku muu kuin nurmi.

Edellytyksenä hoidon alkamiselle on, että hautamuistomerkki on asennettu turvallisesti, ja hautamuistomerkin ei ole havaittavissa kallistumisen tai kaatumisen vaaraa. Mikäli kallistunutta muistomerkkiä ei kehotuksesta huolimatta suoristeta, ei hoitoa voida aloittaa.

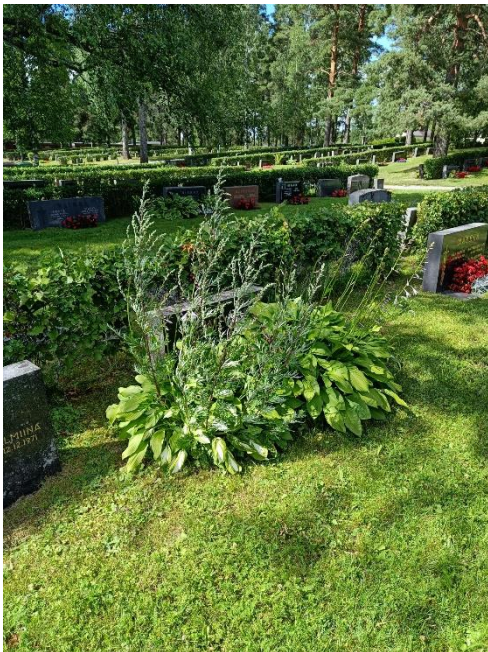
Haudan hoitosopimus voidaan tehdä enintään hautaoikeuden hallinta-ajalle. Haudan hoidosta perittävät maksut ovat enintään palvelun tuottamisesta aiheutuvien kustannusten suuruiset ja maksujen perusteet ovat kaikille samat (Hautaustoimilaki, 2. luku 6. §). Hoitomaksua määritettäessä otetaan huomioon sekä hautojen hoitamisen välittömät hoitokulut että hautojen hoidon hallinnoinnista aiheutuvat välilliset kulut.

Valtio, kunta, kulttuuriperintöä vaaliva yhdistys, säätiö tai yksityishenkilö voivat myös huolehtia haudoista. Haudan hoidosta huolehtiminen ei tuota oikeutta hoidettavaan hautaan, mikäli sitä ei haudattujen vainajien perusteella ole.

Hoitamattomat haudat

Kirkkoneuvosto voi velvoittaa hautaoikeuden haltijan kunnostamaan haudan, jonka hoito on olennaisesti laiminlyöty, Haudan kunnostus on tehtävä vuoden määräajassa siitä, kun päätös on annettu hautaoikeuden haltijalle tiedoksi. Kirkkoneuvosto päättää hautaoikeuden menettämisestä, jollei hoitamattomuutta ole korjattu.

Päätöksestä tiedotetaan kirkkolaisissa (3 luku 33 § 3 momentti ja 10 luku 26 §) määritetyllä tavalla.

Hoitamaton hauta. Perennojen joukossa kasvaa pujoa ja kuunilijat ovat leviämässä hauta-alueen ulkopuolelle.

Haudan hoitamattomuuden perusteet, joista yksi tai useampi kriteeri toteutuu haudalla:

- hauta on ollut selkeästi hoitamatta vähintään kaksi vuotta
- haudalla on kaatunut tai vaarallisesti kallellaan oleva hautamuistomerkki tai tyynykivi on poissa telineeltään/ teline on rikkoutunut
- muistomerkki on suoristettu asettamalla pohjakiven ja taulukiven väliin irtoesineitä
- kasveille varatulla istutusalueella tai reunakivien rajaamalla alueella kasvaa rikkakasveja, kuten voikukkia, nokkosia, kortetta, pujoa tai puiden tai pensaiden taimia
- istutettu kasvillisuus on levinnyt sille varatun istutusalueen ulkopuolelle.

Pelkästään istutusalueella kasvavan monivuotisen perennan tai sammalen perusteella hautaa ei katsota hoitamattomaksi.

Hoitamattomuus dokumentoidaan mm. valokuvin sekä merkinnällä hautarekisteriin.

Hoitamattomaksi todetut haudat ja niiden hautamuistomerkit käsitellään seurakunnan määrittämän toimintatavan mukaan.

Seurakunnalle palautunut hauta voidaan luovuttaa uudelleen edellyttäen, että haudan koskemattomuusaika on mennyt umpeen eikä hauta ole muusta syystä säilyttämisen arvoinen.

Seurakunnalle palautuneet muistomerkit käytetään hyödyksi viherrakennuksessa, luovutetaan halukkaille uudelleen muistomerkkikäyttöön, lahjoitetaan kiviliiikkeelle tai kuljetetaan murskaamoon. Kaikissa tapauksissa huolehditaan siitä, että vainajatiedot eivät ole luettavissa kohteessa, jossa muistomerkki käytetään uudelleen.

Hautaukseen liittyvät toimintatavat

Hautausmaat ovat ihmisten hautaamista varten.

Kangasalan seurakunnan hautausmailla arkkuhautojen kaivuu ja peittäminen on ulkoistettu. Oma henkilöstö kaivaa uurnahaudat pääosin käsityönä lapiolla.

Hautauksen yhteydessä suoritettavat työt voivat hetkellisesti heikentää hautausmaan yleisilmettä sekä aiheuttaa turvallisuushaittoja. Tilapäisen haitan aiheuttaminen viereisille haudoille ei ole esteenä haudan avaamiselle.

Arkkuhautauksen yhteydessä avattavalla haudalla (myös mahdollisen tilan puutteen vuoksi viereiset ja/ tai muuten lähellä) olevat hautamuistomerkit tai muut rakennelmat poistetaan haudalta hautauksen ajaksi hautaamista edeltävän viikon loppuun mennessä ja viereisten hautojen muistomerkit palautetaan paikalleen haudan peittämisen jälkeen mahdollisimman nopeasti. Kangasalan seurakunnalla kivien siirtämisen suorittavat kiviliikkeet tilauksesta.

Avattavan haudan muistomerkki viedään usein kaiverrukseen/ kunnostettavaksi hautauksen ajaksi kiviliikkeen tiloihin. Tämän palvelun tilaa omainen haluamaltaan kiviliikkeeltä; myös hautaustoimistoilla on usein kiviliikkeen edustus.

Mikäli muistomerkkiä ei viedä kiviliikkeen tiloihin, tulee muistomerkki hautauksen ajaksi sijoittaa riittävän matkan päähän hautauspaikasta. Avattu arkkuhauta suojakansineen ja kävelytankkuineen vie leveyssuunnassa tilaa 2 m ja pituussuunnassa n.3 m.

Uusia arkkuhautoja Huutijärven palkkiosastolla 20, 2023

Hauta kaivetaan hautakartan määräämään paikkaan ja sen leveys ja pituus määräytyvät arkun suuruuden mukaan siten, että arkku mahtuu riittävän väljästi laskeutumaan vaakasuorassa asennossa haudan pohjalle saakka. Haudan kaivun yhteydessä syntyvät kaivumassat käsitellään seurakunnan määrittämällä tavalla. Erityisesti kiinnitetään huomioita kaivumassojen välivarastointipaikan sijoittamiseen niin, etteivät kaivumassat haittaa hautausmaan muuta käyttöä tai aiheuta turvallisuusriskejä. Tämän lisäksi varmistetaan, ettei kaivumassoja päädy hautausmaa-alueen ulkopuolelle.

Haudan kaivamisen aikana näkyviin tulevat aikaisemmin haudatun vainajan jäännökset suojataan

Arkkuhaudan sulatus meneillään.

kaivamisen aikana ja sen jälkeen peitetään haudan pohjalle. Hautauksen jälkeen hauta täytetään kaivumassoilla, täyttö tiivistetään ja haudan pinta tasoitetaan, muotoillaan ja siistitään alueen edellyttämällä tavalla. Nurmipintaisilla hauta-alueilla nurmikko kylvetään kevään aikana talvihaudoille, kesäkaudella pintoja tehdään pitkin kasvukautta muutaman viikon kuluessa hautauksesta. Hautamuistomerkki asennetaan hautaustoimen osoittamalla tavalla paikoilleen siten, että muistomerkki ei vaaranna turvallisuutta eikä aiheuta

haittaa hautausmaiden huoltotöille.

Talvella lumen ja roudan aikaan haudoille tehtävät talvikunnossapitotyöt sekä avattavan hautapaikan sulatus pidentävät haudankaivuun esivalmisteluaikaa. Mikäli kyseessä on reunakivihauta, tulee hautaamisen mahdollistamiseksi poistaa reunakiviä ja ne tulee ensin sulattaa yksitellen ennen varsinaisen hautapaikan sulatusta.

Esivalmisteluun kuuluu lisäksi hautapaikan mittaaminen ja haudan tukimateriaalin tuonti paikalle. Peittämisen jälkeen tukimateriaali viedään pois ja hautapaikka siivotaan.

Omaiset vastaavat hautauksen yhteydessä haudalle laskettavien kukkien/ kukkalaitteiden poistamisesta haudalta.

Uurnalehtoon lasketaan uurnat sulan maan aikana kaksi kertaa kesäkaudessa. Uurnalehdon paasien kaiverrukset teetetään kilpailutuksen perusteella valitulla kiviliikkeellä ja työ tehdään säiden salliessa kerran vuodessa syyskesällä elo-syyskuussa.

Uurnien laskemisen uurnalehtoon tai tuhkien siroittelun ajankohdasta ei tiedoteta omaisia.

Hautausmaan hoitosuunnitelman hyväksyntä ja käyttöönotto

Hoitosuunnitelman hyväksynnästä päättää kirkkovaltuusto, ellei hallintosäännössä toisin määrätä.

Seurakuntapuutarhuri tekee tekniset päivitykset tarvittaessa suunnitelma-aikana kunnossapidon liitteisiin 1–7 sekä hautausmaiden kunnossapidon vuosikelloon.

2. Kunnossapitoluokitus ja laatuvaatimukset

Kunnossapitoluokitus

Hautausmaat luokitellaan Viherympäristöliitto ry:n julkaisun 'Viheralueiden kunnossapitoluokitus RAMS' mukaan. Viheralueiden kunnossapitoluokituksen lähtökohtina ovat alueen ominaisuudet, käyttötarkoitus, viheralueen käyttäjät sekä kunnossapidolle asetetut laatu- ja kustannustavoitteet. Kunnossapitoluokka kuvaa alueen yleisilmettä, käyttöä ja kunnossapidon laatutasoa.

Kunnossapitoluokan valintaan vaikuttavat alueen luonnonominaisuudet, asema kaupunkikuvassa, sen tuottamat toiminta- ja ekosysteemipalvelut, alueen käyttötarkoitus ja rakentamisaste. Lisäksi valintaan vaikuttavat kunnossapidon laatutavoite ja intensiivisyys sekä kustannukset, joihin sitoudutaan kunnossapidossa. Kunnossapitoluokkaa määriteltäessä joudutaan pohtimaan kunkin alueen kohdalla edellä mainittujen tekijöiden keskinäistä painoarvoa ja käytettävissä olevia resursseja.

Viheralueiden kunnossapitoluokituksen mukaan viheralueet jaetaan kolmeen kunnossapidon pääluokkaan:

R Rakennetut viheralueet

A Avoimet viheralueet

M Metsät.

Kukin pääluokka jaetaan 4–5 alaluokkaan viheralueen käytön ja kunnossapidon intensiteetin mukaan.

Pääluokkia täydentävät lisäksi luokat:

S Suojelualueet

x Maankäytön muutosalueet

P Puhtaanapitoluokitus

Rakennetut viheralueet ovat kaupunki- ja taajamarakenteen sisällä olevia erilaisia puistoja, puistoaukioita, kiinteistöjen ulkoalueita, hautausmaita, katto- ja kansipuutarhoja, liikenneviheralueita sekä liikuntaan, leikkiin ja muuhun erityiseen toimintaan tarkoitettuja viheralueita. Kunnossapidon tavoitteena on joko pitää alue alkuperäisen suunnitelman mukaisena tai kehittää sitä kohdekohtaisen hoito- ja käyttösuunnitelman mukaisesti.

Avoimet viheralueet ovat kaupunki- ja taajamarakenteen sisällä tai reuna-alueilla olevia luonnostaan tai ihmistoiminnasta syntyneitä niittyjä ja peltoja. Kunnossapidon tavoitteena on edistää niiden lajiston monimuotoisuutta ja säilyttää alueiden avoin ilme sekä varmistaa, että ne kestävät käytöstä aiheutuvan kulumisen.

Metsät ovat kaupunki- ja taajamarakenteen sisällä, reuna-alueilla tai etäämmällä olevia puuston peittämiä alueita, joille tunnusomaista on luonnonvarainen pensas- ja aluskasvillisuus, joka vaihtelee metsätyypin ja kasvupaikan olosuhteiden mukaan. Metsien hoidon tavoitteena on varmistaa puuston, muun metsäkasvillisuuden ja maaperän elinvoimaisuus, kasvukunto, uusiutumiskyky, monimuotoisuus ja kasvinterveys sekä omistajan metsälle asettamat tavoitteet.

Suojelualueet ovat laissa, asetuksessa tai valtioneuvoston, ministeriön, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY-keskus) tai muun viranomaisen päätöksessä määrättyjä alueita, joilla on suojeltuja luontokohteita. Suojelualueena pidetään myös aluetta, jolla on muinaismuistolain nojalla suojeltuja rakennelmia tai niiden jäännöksiä sekä rauhoitetut kiinteät muinaisjäännökset, jos niitä voidaan pitää aluemaisina kohteina. Suojelualue voi olla myös maanomistajan omalla päätöksellä tai muulla päätöksellä suojeltu alue. Suojelualueiden hoidon tavoitteena on turvata lajiston ja luontotyyppien monimuotoisuutta sekä huolehtia kansallismaiseman, kulttuuriperinnön, virkistys- ja retkeilyalueiden tai muun erityisen ja suojeltavan arvon säilymistä.

Maankäytön muutosalueet ovat yleis- tai asemakaavassa rakentamiseen tai rakentamisen vaikutuspiiriin osoitettuja alueita, joiden hoidon tavoitteena on valmentaa kasvillisuutta tulevaa käyttöä varten, niin että alueen säilytettävä kasvillisuus on elinvoimainen myös rakentamisen aiheuttaman muutoksen jälkeen.

Viheralueen omistaja määrittää, mikä viheralueen kunnossapitoluokka on tai sisältääkö se useita eri kunnossapitoluokkiin kuuluvia alueita.

RAMS-luokitus on esitetty kokonaisuudessaan Viherympäristöliitto ry:n julkaisemassa 'Viheralueiden kunnossapitoluokitus RAMS 2020' -julkaisussa. Viheralueiden kunnossapitoluokituksen (RAMS-luokitus) vastaavuus vanhaan viheralueiden hoitoluokitukseen (ABC-luokitus) on esitetty Viherympäristöliiton verkkosivuilla (<https://www.vyl.fi/ohjeet/kunnossapitoluokitus/vastaavuus/>)

Puhtaanapitoluokitus

Viheralueiden puhtaanapitoluokituksen avulla määritetään puhtaanapidon intensiivisyys ja siisteystaso, johon pyritään alueen yleisilme huomioiden. Viheralueiden puhtaanapitoluokitus toimii itsenäisenä luokituksena, mutta se täydentää varsinaista kunnossapitoluokitusta.

Luokituksen avulla viheralueen omistaja määrittää puhtaanapidon laadun tason ja puhtaanapitokertojen määrän. Puhtaanapitoluokitus ei ole siis sidottu tiettyyn pää- tai alakunnossapitoluokkaan, vaan viheralueen omistaja voi määrittää puhtaanapitoluokan haluamallaan tavalla. Puhtaanapidon suunnittelussa ja valvonnassa huomioidaan muun muassa kohteen roskaantumisaste, käyntimäärien tarve ja valitun kunnossapitoluokan yleiset laatutavoitteet.

Kangasalan seurakunnan hautausmaiden kunnossapito- ja puhtaanapitoluokitus

Hautausmaillamme käytössä olevat kunnossapitoluokat

Toimintaviheralue (R2) – Rakennettu, käytössä oleva hautausmaa-alue
Suoja- ja vaihettumisviheralueita (R4) – Hautausmaan ulkopuoliset alueet ja hautaamattomat osastot

Hautausmaillamme käytössä olevat puhtaanapitoluokat

P5 viikoittain –R2 -alueet
P6 kuukausittain – Suoja- ja vaihettumisviheralueet

Hautausmaiden kunnossapidon laadunarviointi

Laadunarvioinnilla tarkoitetaan kunnossapidon omavalvonnan, itselle luovutuksen ja laatukierrosten yhteydessä tehtäviä tarkastuksia, mittauksia ja todennustapoja, joilla varmistetaan kunnossapidon laatuvaatimusten toteutuminen.

Tämän hoitosuunnitelman hyväksyessään kirkkoneuvosto on päättänyt hautausmaiden laatutasosta.

Laatutasoon saattaa suunnitelma-aikana vaikuttaa seurakunnan saama valtionosuuden määrä.

Jokainen työntekijä työtä tehdessään suorittaa itselle luovutuksen eli arvioi, hyväksyisikö hän tehdyn työn, mikäli olisi esim. omaisena käymässä hautausmaalla.

Hautausmailla vierailijat, omaiset ja yhteistyökumppanit arvioivat hautausmaiden kunnossapidon laatua ja antavat siitä palautetta.

Myös vuosittain tehtävässä hautausmaakatselmuksessa kiinnitetään huomiota kunnossapidon laatuun.

Palveluntuottajien ja urakoitsijoiden kanssa laadunarviointi tapahtuu sopimuksen mukaan.

Hautausmaan kunnossapidon laadunarvioinnissa voidaan huomioida seuraavia asioita:

- hautausmaan ja sen kasvillisuuden, rakenteiden, kalusteiden ja varusteiden yleisilme ja vastaavuus kunnossapitoluokan vaatimuksiin

- karanteeni- tai laatutuhoojien tai haitallisten vieraslajien esiintyminen
- vastaanotetun materiaalin suunnitelmanmukaisuus ja kelpoisuus
- kasvimateriaalien toimittajan kuuluminen Ruokaviraston ylläpitämään taimiaineistorekisteriin
- kasvimateriaalien terveys, kauppakelpoisuus, merkinnät ja mukana seuraavat asiakirjat (mm. kasvipassi)
- materiaalien käyttömäärien dokumentointi (mm. kemikaalikirjanpito)

Lisäksi 'Viheralueiden kunnossapidon yleinen työselostus VKT 2021' -julkaisussa on esitetty kullekin hoitotyölle erikseen tarkemmat vaatimukset laadunarviointiin

Hautausmaiden kunnossapidon ympäristövaikutukset

Ympäristövaikutuksissa kiinnitetään huomiota muun muassa kunnossapitotöiden:

- melu-, pöly- ja pakokaasupäästöjen hallintaan (VKT:n kohta 60003.1)
- orgaanisten jätteiden käsittelyyn (VKT:n kohta 60003.2)
- kemikaalien käsittelyyn (VKT:n kohdat 60003.3.1–60003.3.5)
- työmaavesien käsittelyyn (VKT:n kohta 60003.4)
- maaperän tiivistymisen estämiseen (VKT:n kohta 60003.5)
- vedenkulutuksen vähentämiseen (VKT:n kohta 60003.6).

Lisäksi eri hoitotöille on esitetty vaatimuksia, joilla pyritään edistämään positiivisia ympäristövaikutuksia.

Hautausmaan kunnossapidon ympäristövaikutuksiin on merkitystä myös hautausmaan kasvivalikoimilla. Leikattavat nurmialueet kuormittavat eniten ympäristöä, sillä niiden hoitaminen vaatii määrällisesti eniten resursseja niin henkilöstössä kuin konekannassakin.

Monipuolisella kasvivalikoimalla tuotetaan esteettistä, vaihtelevaa, viihtyisää ja perinteikästä hautausmaan kulttuuriympäristöä. Kasvivalintoja tehdessä huomioidaan kuitenkin muutkin tekijät kuin pelkästään hoidon ympäristövaikutukset.

Lajitellusta maatuovasta hautausmailta kerätystä jätteestä tehdään omana työnä kompostoimalla multaa käytettäväksi hautausmaiden ja seurakunnan muiden kiinteistöjen tarpeisiin.

Hautausmailla kävijöitä voidaan ja tulee ohjeistaa toimimaan ympäristötietoisesti!

Ympäristön ystävän ohjeet vainajan muistamiseen:

- o Siunaustilaisuuden kukat on mahdollista sitoa surulaitekimpuksi ilman kahvaa. Kysy kukkakauppiaaltasi!
- o Käytä haudan koristeluun ensisijaisesti kauden kotimaisia kukkia ja luonnosta maan omistajan luvalla kerättyjä koristeita.
- o Istuta haudalle matalia monivuotisia perennoita, mahdollisuuksien mukaan kotimaisia taimia. Ne kestävät paremmin Suomen ilmasto kuin ulkomailta tuodut. Käytä kesäkukkiä harkiten. Lähialueiden puutarhoista ja taimistoista saat tietoa seurakuntapuutarhurilta.
- o Perennahoito on ympäristöystävällinen seurakunnalta tilattava haudan hoitovaihtoehto.
- o Käytä luonnonmukaisia lannoitteita. Kitke rikkaruohot.
- o Jokaiselle haudan vainajalle ei tarvitse tuoda omaa kynttilää- yksi riittää.

- o Pakkassäiden aikaan hyvä vaihtoehto on itse tehty jäälyhty.
- o Pöytäkynttilöitä lyhdyissä suosimalla välttään muovikuorilta. Pöytäkynttilä palaa myös suurella kauniilla liekillä.
- o Metallisia kynttilälyhtyjä voidaan käyttää useampana talvikautena, kun ne kerätään kevään koittaessa varastoon. Lyhdyn rikkoutuneen lasin voi vaihtaa uuteen.
- o Palamatta jääneet kynttilät voi kuivata sisätiloissa ja sytyttää uudelleen.
- o Lajittele jätteet hautausmaalla annettujen ohjeiden mukaan. Maatuvasta jätteestä Kangasalan seurakunnassa tehdään multaa kompostoimalla.
- o Huomaa, että patterit ovat ongelmajätettä. Lajittele ne oikein.

3. Kunnossapito

Hautausmaan kunnossapidon tavoite

Hautausmaan kunnossapidon – eli hoidon, korjauksen ja järjestelmien käytön – tavoitteena on varmistaa hautausmaan toimivuus, viihtyisyys, esteettisyys ja turvallisuus sekä yleisilme valitun kunnossapitoluokan tai -luokkien mukaan. Tämän lisäksi kunnossapidon keinoin varmistetaan hautausmaan kulttuuriarvojen säilyminen ja vahvistuminen.

Hautausmaa on ensisijaisesti hautaamista varten ja hautaamisen vuoksi hautausmaan turvallisuus, toimivuus ja viihtyisyys voivat tilapäisesti heikentyä. Talvinen haudankaivuun maan sulatuksineen voi näyttää epäesteettiseltä ympäröivää valkeaa lumipeitettä vasten. Hautauskaivettaessa se saattaa sortua laajemmalla alueella ja häiritä tilapäisesti myös naapurihautojen turvallisuutta ja pyhyyttä. Hautausmaaston ohjesäännön mukaan tilapäisen haitan aiheuttaminen viereisille haudoille ei ole esteenä haudan avaamiselle.

Asetettuihin kunnossapidon tavoitteisiin päästään suunnittelemalla hautausmaan hoito-, korjaus- ja järjestelmien käyttötehtävät toteutettavaksi oikea-aikaisesti ja oikeilla työmenetelmillä. Tässä osassa (3) esitetään hautausmaan:

- hoitotyöt
- hoitotöiden yleiset laatutavoitteet
- hoitotöiden laadunvalvonta
- työmenetelmien tarkennukset
- hoitotöihin tarvittava ajankäyttö ja resurssit
- erikseen sovittavat työtehtävät (mm. korjaukset)
- muut hoidon suunnittelussa ja hoidossa huomioitavat asiat

Hautausmaan kunnossapidon laatupoikkeamat

Hautausmaiden kunnossapidon laatupoikkeamien osalta noudatetaan Viherympäristöliitto ry:n julkaisemassa 'Viheralueiden kunnossapidon yleinen työselostus VKT 2021' -julkaisussa esitetyt seuraavia vaatimuksia ja ohjeita.

Toimintaviheralueelle (R2) kunnossapidon laatupoikkeamia voi esiintyä lyhytkestoisesti ja ne korjataan mahdollisimman pian. Suoja- ja vaihettumisviheralueella (R4) kunnossapidon käyttöä tai turvallisuutta vaarantamattomia laatupoikkeamia voi esiintyä.

Poikkeamaksi tulkitaan myös kasvi-istutusten ylihoitaminen, kuten rakennetuilla viheralueilla (R)

kuihtuneiden kukintojen, kasvijätteen ja lahoppuuston liiallinen poisto, jollei suunnitelma-asiakirjoissa ole määritetty niitä poistettavaksi

Vaaraa aiheuttavat poikkeamat korjataan mahdollisimman pian. Turvallisuutta vaarantavat viat on merkitty varoittavin opastein ja varoitus- ja sulkulaittein.

Myrskyt ja muut luonnonilmiöt

Erilaisten luonnonilmiöiden kohdatessa ensisijaisesti estetään lisävahinkojen syntyminen ja turvataan toimitusten toteutuminen. Esim. suuren lumimassan sataessa avataan ensin reitit haudalle ja toimitustilaan, myös parkkipaikat aurataan. Muu talvikunnossapidon alainen käytäväverkosto avataan resurssien sallimassa aikataulussa.

Kaatuneet puut ja pudonneet oksat siivotaan resurssien sallimassa aikataulussa alueilta, jossa ne eivät aiheuta välitöntä vaaraa.

Keväällä sulamisvedet saattavat tilapäisesti estää kulkua käytävillä. Tällöinkin ensisijaisesti turvataan kirkollisten toimitusten sujuvuus ohjaamalla kulkureitti vaihtoehtoista reittiä pitkin tai muokkaamalla reitti kuljettavaan kuntoon.

Maaliskuussa 2022 sulamisvedet haasteena hautausmaan pääsisäänkäynnillä.

Hautausmaan yleinen kunnossapito

Hautausmaan yleinen kunnossapito pitää sisällään seuraavat tehtävät:

- talvihoito, talvikunnossapidon kartat
- puhtaanapito
- rakenteiden, varusteiden, kalusteiden ja laitteiden hoito
- kasvillisuuden hoito (mm. nurmikot, kausikasvit, sipuli- ja mukulakasvit, perennat, pensaat, köynnökset, puut)
- haitallisten vieraskasvien poisto
- kunto- ja turvallisuustarkastukset ja -inventoinnit
- järjestelmien hoito ja käyttö (mm. valaistus-, hulevesi-, vedenjakelu-, kastelu-, valvontajärjestelmät)
- Hautausmaan hoidon vuosikello

Kasteluvesiverkoston ylläpito on tärkeää hautausmailla. Kohteissa ilmenee myös ilkeävaltaa, jota tulevaisuudessa pyritään kitkemään erilaisin teknisin ratkaisuin.

Tehtävien tarkempi sisältö on esitetty TAULUKOISSA 1–8, tämän asiakirjan liitteinä. Liitteitä päivittää seurakuntapuutarhuri hoitosuunnitelman voimassaolokaudella.

4.Kunnossapidon kehittäminen

Hautausmaan kunnossapidon resurssit

Hautausmaita ylläpidetään varoilla, joka laskennallisesti vastaa noin 80 % valtion korvausta sekä saaduilla hautapaikka- ja muita hautaamiseen liittyviä palvelumaksuja.

Henkilöstö

Kangasalan seurakunnan hautaustoimi huolehtii hautausmaiden yleisten alueiden kunnossapidosta pääsääntöisesti omalla työvoimalla. Ulkopuolisia urakoitsijoita käytetään tarvittaessa, esimerkiksi arkkuhautojen kaivamiseen ja peittämiseen, kivilaitteiden siirtämiseen ja oikaisuun, hautausmaiden talvihoitoon viikonloppuisin ja arkipyhinä sekä kuljetuspalveluihin, kompostimullan seulontaan ja arboristipalveluihin.

Kangasalan seurakunnan hautaustoimessa työskentelee 3 vakituista työntekijää. Määräaikaista kausityöntekijöitä palkataan vuosittain 12 henkilöä 6,25 kk:n mittaisiin työsuhteisiin (75 henkilötyökuukautta/ vuosi).

Kesätyöntekijöitä palkataan lisäksi 10–14 henkilöä 1–3 kuukauden pituisiin työsuhteisiin (33 henkilötyökuukautta/ vuosi).

Kesänuoria on viime vuosina palkattu muutama henkilö kahden viikon pituisiin työsuhteisiin.

Hautaustoimi kantaa yhteiskuntavastuunsa työllistämällä työharjoittelijoita, työelämään tutustujia, kesänuoria (16–17-vuotiaita) ja satunnaisluontoisesti myös vapaaehtoisia.

Hautausmailla ja tiimien hoitoalueisiin viikoittain kuuluviin seurakuntakotien ja kirkkojen piha-alueiden hoitoon käytetään keskimäärin 7,5 henkilötyökuukautta.

Pakkaspäivän maisemaa Itäisellä hautausmaalla. Suorat auraslinjat hivelevät silmää pääkäytävällä.

Vuonna 2024 määräaikaisten kausi- ja kesätyöntekijöiden työajasta hautausmaiden yleishoitoon käytettiin 62 % ja hautojenhoitopalveluihin 35 % sekä seurakuntakotien piha-alueiden hoitoon 3 %.

Seurakuntapuutarhuri vastaa mm. hautaustoimen hallinnosta, hautausmaiden ja hautojen hoidon toiminnan kehittämisestä ja suunnittelusta, organisoinnista ja toteuttamisesta sekä toimii koko työalan vastuuhenkilönä. Kausi- ja kesätyöntekijöiden lähiesihenkilönä toimii toinen erityisammattihenkilöistä.

Hautaustoimen työntekijöiden työnkuvaan kuuluu lisäksi asiakaspalvelu ja yhteistyö eri sidosryhmien kanssa sekä hautausmaiden jätehuolto ja talvikunnossapito niiltä osin kuin sitä ei ole ulkoistettu.

Erityisammattihenkilöiden työajasta hautauspalvelut vievät 40 %, 45 % on hautausmaiden hoitotöitä (sisältäen mm. kulkuväylien kunnossapitoa ja jätehuoltoa) ja hautainhoitorahaston palveluihin käytetty työaika on 15 %

Hautausmaiden ja kiinteistöjen vastuusuhteista määrätään hallintosäännössä. Kiinteistötoimi vastaa suntiopalveluista tilaisuuksissa.

Seurakuntatoimistossa hoidetaan hauta- ja hautausasioita sekä haudanhoitoa, joihin myös seurakuntapuutarhuri osallistuu. Kirkkoneuvosto sekä kirkkovaltuusto vastaavat osaltaan hautaustoimen toiminnasta hallinnolliselta kannalta.

Ammattitaitoisen hautausmaan kausityöntekijöiden saatavuus hankaloitunee tulevana vuosina ja siihen tulee varautua muokkaamalla tarjottavia haudanhoitopalveluita siihen suuntaan, että työntekijäresurssit riittävät.

Toisaalta valtionrahoituksen väheneminen 2025 alkaen aiheuttaa painetta suunnitella ja toteuttaa hautausmaalle mahdollisimman helppohoitaisia ja luonnonmukaisena säilytettäviä alueita, jolloin hautausmaiden yleishoidon kustannukset pysyvät maltillisina.

Tällöin on tarpeen myös asenteiden muuttuminen, sillä varojen vähetessä samaa hoitotasoa ei ole mahdollista toteuttaa.

Koneet, laitteet ja käsityökalut

Hautausmaan kunnossapidossa koneita tarvitaan eniten nurmikonhoidossa, mutta myös maa-ainesten ja kausikasvien kuljetuksessa, pensasalueiden uusimisessa ja hoitoleikkauksissa, puiden hoidossa, kasvijätteen, kalusteiden ja tarvikkeiden siirrossa sekä kevät- ja syyskunnostustöissä.

Koneita tarvitaan myös hautauksiin liittyvissä töissä kuten tukimateriaalin siirtämiseen.

Hautausmaiden kunnossapitoon käytettävä konekalusto muodostuukin pääsääntöisesti ajettavasta konekalustosta, moottorikäyttöisestä pienkonekalustosta ja käsityökaluista.

Näiden laitteiden ja koneiden kunnossapitoon ja huoltoon tarvitaan lisäksi esim. painepesuria ja erilaisia työkalusarjoja.

Hautausmaan kunnossapidon suunnittelu

Hautausmaiden kunnossapidon tavoitteena on hautausmaan yleisilmeen siisteys, kasvillisuuden hyvinvointi ja rakenteiden, kalusteiden ja varusteiden turvallisuus ja toimivuus sekä järjestelmien toimivuus kaikkina vuodenaikoina koko hautausmaan elinkaaren ajan.

Kehittämistavoitteita suunnitelma-ajalle:

- Hoitamattomien hautojen kuulutukset Sahalahdella
- Hautausmaiden ilmoitustaulujen päivittäminen
- Seurakunnan hallintaan siirtyneiltä haudoilta muistomerkkien poistaminen
- Puuston kuntokartoitukset tarvittaessa ja hoidon suunnittelu
- Hautaustoimesta tiedottamisen kehittäminen
- Seurakunnan hoidossa oleville yleismuistomerkeille perennaistutukset kesäkukkien sijaan (tulevaisuudessa myös sankarihaudat)

Pioni-istutukset hautarivien väleissä palkkialueella

Käsitteet

Hautakartta

Kartta, johon merkitään hautaosastot ja hautarivit, niitä erottavat tiet, haudat merkittyinä numeroin tai kirjaimin sekä muu yksityiskohtien järjestely.

Hautaoikeuden haltija

Henkilö tai taho, joka edustaa vainajan oikeudenomistajia ja niitä, jotka voivat tulla hautaan haudatuiksi. Hän myös vastaa haudan hoidosta. Hautaoikeuden haltijaksi voidaan valita tai määrätä muukin kuin lähin omainen.

Hautarekisteri

Hautausmaan ylläpitäjän rekisteri, josta ilmenevät vainajan sukunimi ja etunimet, syntymäaika tai henkilötunnus, kuolinaika, hautaamisajankohta, hautaamistapa sekä haudan sijainti. Rekisteriin voidaan merkitä myös hautaoikeuden haltijan nimi ja postiosoite, hautaoikeuden voimassaoloaika, tieto siitä, keitä hautaan voidaan haudata, hautausmaalla olevat taiteellisesti tai historiallisesti arvokkaat muistomerkit ja niiden sijainti.

Hautausmaa

Vainajan leposijaksi erotettu alue. Yleinen hautausmaa on kristillisesti vihitty. Tunnustuksetonta hauta-aluetta ei vihitä.

Hautausmaakaava

Yleiskartta, joka osoittaa hautausmaan rajat, sen liikenteen järjestelyt, eri toimintojen sijoitukset sekä jakaa hauta-alueet sopiviin yksiköihin. Kaavaan sisältyy myös hautausmaa-alueen kuivatus- ja vesihuoltosuunnitelma, jätehuollon järjestäminen sekä käytävien, hauta-alueiden ja rakennusten sijainti.

Hautausmaakatselmus

Hautausmaan johdon ja seurakunnan tai seurakuntayhtymän hallinnollisen yksikön suorittama katselmus, jossa tarkastetaan hautausmaan yleisilme ja siihen vaikuttavat seikat.

Hautausmaan hoitosuunnitelma

Hautausmaakohtainen tai seurakuntakohtainen asiakirja, jossa esitetään sekä usein toistuvien ja säännöllisten että pitkällä aikavälillä toteutettavien töiden suunnittelu. Hautausmaan hoitosuunnitelmassa esitetään hoidon tavoitteet ja vaatimukset hoitotöille, kuten

- talvihoito
- puhtaanapito
- rakenteiden, varusteiden, kalusteiden ja laitteiden hoito
- kasvillisuuden hoito
- kunto- ja turvallisuustarkastukset ja -inventoinnit
- järjestelmien hoito ja käyttö.

Hautausmaan käyttösuunnitelma

Asiakirja, joka sisältää hautausmaakaavan sanallisen selityksen, joka selventää ne hautausmaakaavan yksityiskohdat, jotka eivät ilmene piirustuksista. Suunnitelmasta ilmenee lisäksi, onko hautausmaalla tai sen osalla käytössä syvähautaus ja missä järjestyksessä hautaosastot otetaan käyttöön. Käyttösuunnitelmassa otetaan huomioon myös eri aikoina perustettujen hautausmaan osien ominaispiirteet sekä esitetään hautausmaan käytön erityiset rajoitukset. Katso myös 'Hautausmaakaava'.

Hautaustoimen ohjesääntö

Asiakirja, jossa on esitetty tarkemmat toimeenpanoa ja menettelyä koskevat määräykset haudoista, hautakirjanpidosta, haudan hoidolle asetetuista vaatimuksista ja hautamuistomerkkien hyväksymisestä sekä hautausmaalla noudatettavasta järjestyksestä.

Hautaustoimi

Hautausmaan hallinto-, suunnittelu-, rakentamis- ja kunnossapito- sekä hautauksiin liittyvät tehtävät.

Hoito

Säännöllistä toimintaa, jolla säilytetään infrastruktuurin käytettävyyteen ja koettavuuteen vaikuttavat olosuhteet. Hoito on osa kunnossapitoa. Hoidolla huolehditaan, että alue on käyttötarkoituksensa edellyttämässä päivittäisessä kunnossa. Hoitotehtäviin sisältyvät talvihoito, puhtaanapito, rakenteiden, varusteiden, kalusteiden ja laitteiden hoito, kasvillisuuden hoito sekä muut erityiset hoitotehtävät. Hoitoon sisältyvät myös pienet, hoitotöiden yhteydessä ilman erityiskoneita ja -materiaaleja tehtävät korjaus- sekä huoltotyöt.

Kirkon ympäristödiplomi

Kirkon oma ympäristöjärjestelmä, jolla sidotaan ympäristöasiat osaksi seurakunnan ja seurakuntayhtymän toimintaa. Ympäristödiplomi asettaa tavoitteita ympäristöhaittojen vähentämiseksi, organisoii tehtäviä sekä niiden seurantaan tavoitteiden saavuttamiseksi.

Korjaus

Säännöllistä toimintaa, jolla säilytetään infrastruktuurin toiminta ja ominaisuudet. Korjaus on osa kunnossapitoa. Korjaustehtäviin sisältyy olevan rakenteen kunnostaminen, uusiminen, siirtäminen tai purkaminen. Sen avulla vioittunut tai puutteellinen rakenne palautetaan käyttökuntoon. Korjaus- ja kunnostustehtävät kohdistuvat olemassa oleviin rakenteisiin, varusteisiin ja järjestelmiin.

Kunnossapito

Säännöllistä toimintaa, jolla säilytetään infrastruktuurin toiminta ja ominaisuudet, vaikutetaan infrastruktuurin käytön olosuhteisiin tai hallitaan infrastruktuurin laitteita ja järjestelmiä. Kunnossapitoon kuuluvat korjaus-, hoito- ja käyttötehtävät.

Kuulutusmenettely

Kun haudan hoito on laiminlyöty ja hautaoikeuden haltijasta tai hänen olinpaikastaan ei saada tietoa, ilmoitus kunnostuskehotuksesta ja hautaa koskevasta päätöksestä on pantava tiedoksi haudalle. Asiasta on lisäksi kuulutettava paikkakunnalla yleisesti leviävässä sanomalehdessä. Tiedoksisaannin katsotaan tapahtuneen sinä päivänä, jona kuulutus lehdessä on julkaistu. Jos seurakunnan ja seurakuntayhtymän tiedossa on hautaoikeuden haltijan osoite, saatetaan hänen tietoonsa, tavallisesti postitse, valituskelpoinen päätös saantitodistusta vastaan. Myös hallinta-ajan päättymisestä voidaan ilmoittaa joko suoraan haltijalle tai tiedotuksella haudalla.

Käyttö

Säännöllistä toimintaa, jolla hallitaan infrastruktuurin laitteita ja järjestelmiä. Käyttö on osa kunnossapitoa. Käyttötehtävien avulla valvotaan ja ohjataan järjestelmiä niiden toimivuuden ylläpitämiseksi. Käyttötehtäviin kuuluvat myös korjaus- ja muutostarpeita kartoittavat selvitykset.

Laadunarviointi (viheralueiden kunnossapidossa)

Kunnossapidon omavalvonnan, itselle luovutuksen ja laatukierrosten yhteydessä tehtävät tarkastukset, mittaukset ja todennustavat, joilla varmistetaan kunnossapidon laatuvaatimusten toteutuminen.

Rakennettu viheralue (R-kunnossapitoluokka)

Kaupunki- ja taajamarakenteen sisällä oleva puisto, puistoaukio, kiinteistöjen ulkoalue, hautausmaa, katto- ja kansipuutarha, liikenneviheralue sekä liikuntaan, leikkiin ja muuhun erityiseen toimintaan tarkoitettu viheralue.

Sankarihauta

Suomen sodissa vuosina 1918 tai 1939–1945 kaatuneen sankarivainajan hauta.

Sopimushauta

Hauta, jonka hoidosta seurakunta ja seurakuntayhtymä on sopinut hautaoikeuden haltijan kanssa, Seurakunta hoitaa hautaa määräjän maksua vastaan.

Suoja- ja vaihettumisviheralue (R4-kunnossapitoluokka)

Rakennetun ja luonnonympäristön vaihettumisalue.

Toimintaviheralue (R2-kunnossapitoluokka)

Jalankulun ja pyöräilyn reittiyhteyksiin sekä liikuntaan, leikkiin ja erityistoimintoihin varattu viheralueen osa.